HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

וניבטליה בשית כיון דאיסורא דרבנן עילויה כדאורייתא דמיא ולאו ברשותיה קיימא ולא מצי מבטיל [א]דאמר רב גידל אמר ר' חייא בר יוסף אמר רב [א]המקדש משש שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדניתא אין חוששין לקידושין ולבתר איסורא לא מצי מבטיל ליה והא תניא היה יושב בבית המדרש ונזכר שיש חמץ בתוך ביתו מבטלו בלבו אחד שבת ואחד יום טוב בשלמא שבת משכחת לה כגון שחל ארבעה עשר להיות בשבת אלא יום טוב בתר איסורא הוא אמר רב אחא בר יעקב הכא [ב]בתלמיד יושב לפני רבו עסקינן ונזכר שיש עיסה מגולגלת בתוך ביתו ומתיירא שמא תחמיץ קדים ומבטיל ליה מיקמי דתחמיץ דיקא נמי דקתני היה יושב בתוך בית המדרש שמע מינה: אמר רבה בר רב הונא אמר רב הפת שעיפשה כיון שרבתה מצה מותרת היכי דמי אילימא דידע בה דחמץ היא כי רבתה מצה מאי הוי אלא דלא ידעינן בה אי חמץ הוא אי מצה הוא מאי איריא כי רבתה מצה אפילו כי לא רבתה מצה נמי ניזיל בתר בתרא מי לא תנן [ב][ג]מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר בהר הבית חולין בירושלים בשעת הרגל מעשר בשאר ימות השנה חולין ואמר רב שמעיה בר זירא מאי טעמא הואיל ושוקי ירושלים עשויין להתכבד בכל יום אלמא אמרי' קמאי קמאי אזלי ליה והני אחריני נינהו [ד]הכא נמי נימא קמא קמא אזיל והאי דהאידנא הוא שאני הכא דעיפושה מוכיח עילויה אי עיפושה מוכיח עילויה כי רבתה מצה מאי הוי אמר רבה לא תימא שרבתה מצה אלא אימא [ה]שרבו ימי מצה עילויה אי הכי פשיטא לא צריכא דעיפושה מרובה מהו דתימא כיון דעיפושה מרובה איגליא מילתא דודאי חמץ מעליא הוא קא משמע לן כיון שרבו ימי מצה עילויה אמרינן כל יומא ויומא נהמא חמימא אפה ושדא עילויה ועפשא טפי ומי אזלינן בתר בתרא והא תניא ר' יוסי בר יהודה אומר [ו]תיבה שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר אם רוב חולין חולין אם רוב מעשר מעשר ואמאי ליזיל בתר בתרא אמר רב נחמן בר יצחק הכא במאי עסקינן כגון שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר ואין יודע איזה מהן בסוף רב זביד אמר כגון שנשתמשו בה ציבורין ציבורין רב פפא אמר כגון דאשתכח [ג]בגומא: אמר רב יהודה הבודק צריך שיברך מאי מברך רב פפי אמר משמיה דרבא (אומר)[ד] לבער חמץ רב פפא אמר משמיה דרבא על ביעור חמץ בלבער כולי עלמא לא פליגי דודאי להבא משמע

כי

וניבטליה בשית. ליתקנו רבנן לכל אדם ליבטל בלבו בתחלת שש דהשתא לא פשע דאיכא זכרון טובא שהרי עסוק בשריפתו: **כיון דאיסורא דרבנן.** דמשעברו חמש אסור בחמץ לדברי הכל כדאורייתא דמי ואינו שלו ולא מצי מבטל ליה בלבו וכיון דחס עליה ומשהי ליה פורתא עבר עליה: **המקדש.** אשה: **משש שעות ולמעלה.** מתחלת שש דאיסורא דרבנן הוא: **אפילו בחיטי קורדנייתא.** הצומחים בהרי אררט קשין הם מאד ואפילו הכי אין חוששין לקדושין אם באו עליהם מים. ואף על גב דאתי איסור הנאת חמץ דרבנן דשש ומפקע קידושי תורה ושרי אשת איש לעלמא הא מתרצינן בכמה דוכתין [ה] כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש והפקר ב"ד הפקר והם הפקירו ממונו: **עיסה מגולגלת.** שלא החמיצה ומפני אימת כבוד רבו אין יכול לקום ולילך ולאפותה: **דקדים ומבטל לה.** בלבו דעדיין היא ברשותו שלא נאסרה עליו: **דיקא נמי.** דעדיין לא החמיצה דקתני היה יושב בבית המדרש דמשמע מפני שאין יכול לקום ולילך משם הוא מבטלה בלבו ואי בחמץ גמור למה לי יושב בבית המדרש ואפילו אם היה פנוי מה בידו לעשות יותר השבתה בלב זהו ביעורו אלא ודאי כשיש בידו לתקן קאי ובידו לאפותה אם היה פנוי הואיל ולא החמיצה עדיין. ומשום יום טוב נקט יושב בבית המדרש ודשבת מתוקמא בחמץ גמור ובארבעה עשר שחל להיות בשבת: **כיון שרבתה מצה.** קס"ד אם נשתמשו בתיבה זו מצה יותר מחמץ אזלינן בתר רובא ומותרת: רוב אוכלי בשר בירושלים כל ימות השנה ממעות מעשר שני הן לפי שלא היו מספיקין לאכול כל מעות מעשר שני שלהן ברגל ונותנין אותם לבני העיר בטובת הנאה והן אוכלים אותם בקדושתן ועיקר אכילת מעות מעשר שלמים היו מביאין מהן כדקיימא לן במנחות (דף פב.) הלכך לוקחין מהן בהמות דכל זמן שיש לו מעות מעשר אינו מוציא מעות חולין ואע"ג דאיכא למימר שמא מיד המוכר נפלו ומעות חולין הן ספק איסורא לחומרא: **בהר הבית.** לעולם חולין ואפילו בשעת הרגל שיש מעות מעשר מרובין בירושלים ממעות חולין לא מספקינן להו במעשר דאזלינן בתר רובא דשתא ואמרינן לאו האידנא נפול אלא קודם הרגל. ובירושלים בשאר ימות השנה חולין דרוב מעות העיר חולין ובשעת הרגל מעשר כדמפרש טעמא מה טעם בשעת הרגל מעשר ולא אמרי' קודם הרגל נפול כדאמרן בנמצאין בהר הבית הואיל ושוקי ירושלים עשויים להתכבד בכל יום מפני הטיט ואי נפול קודם הרגל הוו משתכחי בשעת כיבוד אבל הר הבית מתוך שהוא משופע והרוח מכבדתו מעפרו ועוד שאין אדם נכנס באבק שעל גבי רגליו ואינו עשוי להתכבד. אלמא בכל דבר העשוי להתכבד אמרינן קמאי קמאי אזדו וסתם תיבות שמשתמשין בהן אוכלין נוטלין ראשון ראשון כדי שלא יתעפשו וכל שכן דמסתמא בדקה זה אור לארבעה עשר והאי דבתרא היא ומצה היא: **מוכיח עליה.** שהרי הוא זה ימים רבים וחמץ הוא: **שרבו ימי המצה.** וראוי להיות מעופש משנכנס הפסח: **אי הכי פשיטא.** אפי' ספק ליכא דמסתמא ודאי בדקה והא מצה היא: **אם רוב חולין.** נשתמשו בה חולין אלמא בתר רובא אזלינן ולא בתר בתרא: **ציבורין ציבורין.** של מעשר בזוית זו ושל חולין בזוית זו וביום א': **בגומא.** דליכא למימר זיל בתר בתרא דקמאי הא שקלינהו משום דיש לחוש שמא בגומא נטמן ולא ראוהו: **בלבער כולי עלמא לא פליגי דלהבא משמע.** ושפיר דמי דברכה קודם עשיית המצוה בעינן כדלקמן [ע"ב]:

מעיקרא

לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר. פ"ה אע"פ דאיכא למתלי במוכר כמו בלוקח מספיקא תלינן לחומרא ואין נראה לר"י דסמוך מיעוטא דחולין דשאר מעות לפלגא דמוכר והו"ל רובא להיתר ואור"י דלוקחים הוו רובא דכמה בני אדם עומדים על בהמה אחת לקנות[א]: **בהר הבית** לעולם חולין. מקשה ר"י היאך נמצאו שם הא אמר בפ' הרואה (ברכות סב:) לא יכנס בהר הבית במעות הצרורות בסדינו ואור"י דאינו אסור אלא היכא דנושאן בפרהסיא בסדינו דגנאי הוא דנראה כהולך שם לסחורה אבל בצינעא לא[ו]: **עשויין** להתכבד בכל יום. קשה לר"י דמסקי' בפרק דם הנדה (נדה נו: ושם) גבי שרץ שנמצא במבוי אין חזקתו מתכבד אלא על ידי בדיקה[ב] ותירץ דשרץ שהוא בכעדשה[ג] אין חזקתו כל כך מתכבד כמו במעות[ד] [ז]: **בלבער** כ"ע לא פליגי דלהבא משמע. מכאן היה מצריך רשב"א[ה] לברך לפני המילה להכניסו דאי לאחר המילה יברך בברכתו דלהכניסו להבא משמע ועוד שצריך לברך עובר לעשייתו ולא נראה לר"ת דבפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קלז: ושם) תניא המל אומר אקב"ו על המילה אבי הבן אומר להכניסו משמע לאחר המילה מקומו[ו] אע"ג דלהכניסו משמע להבא לא קשה דלא על זאת הנעשה עכשיו מברך אלא משבח ומודה להקב"ה שצונו על המילה כשתבא לידו ותיקנוה כאן לגלות ולהודיע שזו המילה נעשה לשם יוצרנו ולא לשם ע"ג ולא לשם מורנא ולא לשם הר גריזים ואין צריך לברך עובר לעשייתו אלא במקום שהעושה המצוה הוא מברך אבל כשמברך אחר לא[ז] ותדע שהרי ברכת אירוסין אינו מברך אלא אחר אירוסין:

כי

מסורת הש"ס

א) לקמן כא: [ע"ש], ב) ב"מ כו. שקלים פ"ז מ"ב, ג) [ע' תו' נדה נו: ד"ה בגומא], ד) [ברי"ף וברא"ש ליתא וברי"ף אי' רב פפי משמיה דרבא אמר על ביעור חמץ רב פפא משמיה דרבא אמר לבער [וברא"ש אי' קצת בנ"א (לפנינו איתא ברא"ש ממש כגי' הרי"ף בלי שום שינוי), ה) [יבמות נ: וש"נ], ו) [וע"ע תוס' ב"מ כו. ד"ה בהר], ז) [וע"ע תוס' ב"מ כו. ד"ה הכא],

◆

מוסף רש"י

המקדש משש שעות ולמעלה. על כרחך מתחלת שש משמע, דאי לאחר שש דאסור מדאורייתא, מאי אתא לאשמעינן, פשיטא דאין מקדשין באיסורי הנאה (לקמן כא:). **אפילו בחיטי קורדניתא.** קשות הן ואפילו הכי אם באו לחשש חמץ, כגון שנפלו עליהם מים, אסור (שם). **לפני סוחרי בהמה.** בירושלים (ב"מ כו.). **לעולם.** בין בשעת הרגל בין שלא בשעת הרגל, מעשר. שרוב בשר הנאכל בירושלים מעשר, לפי שאין אדם שוהה בירושלים עד שיאכל כל מעשרותיו ונותן מעות מעשר לעניי העיר או לאוהביו יושבי העיר ורוב הוצאות מעשר לוקחין בהן בהמות לשלמים, כדגמר שם שם מעשר משלמים (שם). **בהר הבית חולין.** ואפילו בשעת הרגל, ואע"פ שרוב מעות שבעיר מעשר, שעולי רגלים מביאין מעות מעשרותיהן לאכלם, לא שבקינן רובא דשתא ואזלינן בתר רגל, אלא אמרינן מלפני הרגל נפלו כאן וחולין הן (שם). **בירושלים.** בשאר שווקים שבה, **בשעת הרגל מעשר.** שרוב מעות העיר מעשר, **בשאר ימות השנה חולין.** דרוב מעות שבעיר חולין (שם). **מאי טעמא.** בשעת הרגל מעשר, ולא אמרינן מלפני הרגל נפלו כדאמרן בהר הבית (שם). **הואיל ושוקי ירושלים עשויין להתכבד בכל יום.** ואם נפלו שם לפני הרגל כבר מצאום מכבדי השוק, אבל הר הבית אין צריך להתכבד בכל יום, שאין טיט ועפר קולט שם מתוך שהוא משופע, ועוד שאין אדם נכנס שם במנעל ובאבק שעל רגליו (שם). **לבער חמץ.** מה שמפנה ביתו מן החמץ קורא ביעור, כמו (דברים כו) בערתי הקדש מן הבית (סדור רש"י סי' שנו, האורה ח"א סי' פו וח"ב סי' יז).

◆

מוסף תוספות

א. ולית ליה אלא חד מוכר ואזלינן בתר רוב. מהר"ם חלאוה. ב. [ו]הכא משמע דע"י כיבוד בלא בדיקה נמצאים. תוס' הרא"ש. ג. דזוטר שיעוריה. תו' הר"ן. ד. דנפיש שיעורייהו אפי' בלא בדיקה הן מתכבדין. שם. ה. רשב"ם. וכן הגירסא בכל הראשונים. ו. דהא חשיב ליה אחר ברכת המילה, וכן משמע דקאמר התם וכו' והעומדים שם אומרים כשם שנכנס לברית, אלמא משמע דלאחר מילה הוא אומר אותה. תוס' ר"פ. ז. שמא לא יעשה האחר המצוה ונמצא שמזכיר שם שמים לבטלה. שם.

עין משפט
נר מצוה

לט א מיי' פ"ה מהל' אישות הלכה א סמג עשין מח טוא"ח סי' תמג טוש"ע אה"ע סי' כח סעיף כא:

מ ב מיי' פ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה י טוש"ע או"ח סי' תמד סעיף ח:

מא ג מיי' פ"ו מהלכות מ"ש ונ"ר הלכה י:

מב ד ה טוש"ע או"ח סי' תמו סעיף ד:

מג ו מיי' פ"ו מהלכות מ"ש ונ"ר הלכה יא:

◆

רבינו חננאל

וניבטליה בשעה ששית למה בזמן הביעור כו' פשוטה היא. **פירוש קורדניאתא** חטים חזקים ואין מחמיצין הייא. אפילו אלו כיון שהוכשרו במים איסור הנאה הן כחמץ גמור. **ואקשינן** וכי בתר איסורא לא מצי מבטל ליה, והתניא היה יושב בבית המדרש ונזכר שיש לו חמץ בבית מבטלו בלבו אחד שבת ואחד יום טוב. והנה יום טוב לא משכחת לה אלא בתר איסורא וקתני דמבטל. ושנינן (לא) בתלמיד חכם שיש לו עיסה מגולגלת בביתו ביום טוב ומתירא שמא תחמיץ שמקדים ומבטלה קודם שתחמיץ, דיקא נמי דקתני היה יושב בבית המדרש ש"מ. **פת** שעיפשה ולא ידע אי מצה אי חמץ היא אם רבו ימי מצה מותרת היא, פירוש אחר הפסח. **ואקשינן וניזיל בתר בתרא.** כלומר (כ)[ב]מעות מעשר. כיון שעכשיו כל הפת שעושין מצה היא, גם זו מצה היא. שהחמץ כבר עבר, מי לא תנן בפרק מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר, כלומר במעות מעשר שני קונין בהמה, כדכתיב ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן. ואמרינן מה טעם הואיל ושוקי ירושלים עשוין להתכבד בכל יום, אלמא אמרינן אינהו אזלו והני אחריני נינהו וכו'. **ואקשינן** ומי אזלינן אחר האחרון, והתניא ר' יוסי אומר תיבה שנשתמש בה חולין ומעשר אם רוב חולין חולין ואם רוב מעשר מעשר, ולא קתני אחר אחרון. ופרקינן בדלא ידעינן איזה מהן אחרון, או כגון שנשתמשו בה צבורין צבורין. כלומר צבור מכאן וצבור מכאן ושניהן כאחד ואין אחד מהן אחרון, או נמצא בגומא דאיכא למימר לא ראה אותה. **אמר רב יהודה הבודק צריך שיברך** קודם שיתחיל לבדוק. מאי מברך, ואסיקנא והלכתא אקב"ו על ביעור חמץ.